

ȘCOALA NAȚIONALĂ DE STUDII POLITICE ȘI ADMINISTRATIVE

Școala Doctorală în Științe Politice

Rezumat

TEZĂ DE DOCTORAT

Intervențiile internaționale după atacurile teroriste 9/11

Conducător științific: Prof. Univ. Dr. Ioan Mircea Pașcu

Doctorand: Liliana Filip

BUCUREȘTI

- 2022 -

CUPRINS

Lista figurilor

Lista matricilor sinteză de analiză a noilor forme de intervenționism după 9/11

INTRODUCERE

CAPITOLUL I ÎNCADRĂRI CONCEPTUALE PENTRU INTERVENȚIILE INTERNAȚIONALE DUPĂ 2001

- I.1. Intervențiile internaționale: concepte și evoluții
- I.2. Fundamente juridice ale intervenției internaționale
- I.3. Suveranitatea și intervenția - Limitarea suveranității și legitimizarea intervenției
 - I.3.1. Suveranitatea și limitele ei
 - I.3.2. Suveranitatea împărțită
- I.4. Evoluția studiilor de securitate și impactul asupra intervențiilor internaționale contemporane
 - I.4.1. Școala de la Copenhaga și extinderea conceptului de securitate
- I.5. Responsabilitatea de a proteja: un principiu cu valoare de normă în intervențiile internaționale

CAPITOLUL II ORDINEA GLOBALĂ ȘI MEDIUL INTERNAȚIONAL DE SECURITATE DUPĂ 11 SEPTEMBRIE 2001

- II.1. Sistem internațional – cadrul formal al ordinii globale
- II.2. Dreptul internațional – pilon important al ordinii globale
- II.3. Spre o nouă ordine mondială
- II.4. Caracteristici generale ale mediului de securitate
- II.5. Dușmanul comun – terorismul. Imaginea de ansamblu după 11 septembrie 2001

METODOLOGIA DE CERCETARE ȘI CONSTRUCȚIA MODELULUI DE ANALIZĂ

MATRICEA DE ANALIZĂ a noilor forme de intervenționism

CAPITOLUL III TIPURI DE INTERVENȚIONISM

III.1. INTERVENȚIONISMUL ÎN CAZUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

- III.1.1. Organizația Națiunilor Unite
- III.1.2. Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) : Implicarea NATO în soluționarea conflictelor internaționale. „Responsability to Protect” sau reinventarea intervențiilor umanitare
- III.1.3. Uniunea Europeană și modelul intervenției „soft”

III.2. INTERVENȚIONISMUL AMERICAN DUPĂ 11 SEPTEMBRIE 2001

- III.2.1. Introducere
- III.2.2. Războiul Terorii și intervenția în Afganistan
- III.2.3. Intervenția în Irak: 2003 – 2011
- III.2.4. Cazul Haiti 2004
- III.2.5. Campania împotriva ISIL – Irak 2014

- III.2.6.Coalițiile de voință – un instrument de intervenție internațională
- III.2.7.Escaladările din Siria 2014 - 2019
- III.2.8.Intervenția din Yemen 2015
- III.2.9.Concluzii - intervențiile internaționale în cazul hegemonului

III. 3. INTERVENȚIONISMUL RUSESC SAU POLITICA REVIZIONISTĂ A FEDERAȚIEI RUSE DUPĂ 11 SEPTEMBRIE 2001

- III.3.1. Introducere: Politica revizionistă a Federației Ruse
- III.3.2. Intervenționismul rusesc – cadre, motivații, caracteristici și tipologii
- III.3.3 Intervenția din Georgia din anul 2008
- III.3.4 Intervenția din Ucraina, alipirea Crimeii din 2014 și operația militară specială 2022
- III.3.5 Intervenția din Siria 2015-2017
- III.3.6 Ingerințele Rusiei în zona Balcanilor
- III.3.7 Interesele Rusiei în Africa
- III.3.8 Lupta din Arctic
- III.3.9 Concluzii

CONCLUZII: TIPURI DE INTERVENȚIONISM – INTERVENȚII DE SECURITATE DE TIP HIBRID

- Analiza Motivațiilor și a Obiectivelor intervenționismului
- Analiza Justificării și a Legitimității intervențiilor
- Analiza conceptelor, metodelor și a instrumentelor intervenționismului
- Tipuri de intervenționism – intervenții de securitate de tip hibrid
- Intervenții de securitate
- Modele hibride de intervenție

BIBLIOGRAFIE

Lista figurilor

Figura nr. 1 - Matricea de analiză a noilor forme de intervenționism după 11.09.2001 - sinteză

Figura nr. 2 - Misiuni de menținere a păcii în lume

Figura nr. 3 - Militari din cadrul MINUSMA în timpul unei patrule de cercetare în Mali

Figura nr. 4 - Un convoi ONU la marginea localității Bouaképe în timpul unei revolte militare, în care soldații ivorieni au preluat controlul orașului

Figura nr. 5 - UNSMIS – Misiunea ONU de supraveghere în Siria

Figura nr. 6 - Hartă politică a Afganistanului cu baze militare

Figura nr. 7 - Forța Internațională de Asistență pentru Securitate: Echipe Provinciale de Reconstrucție

Figura nr. 8 - Intervenția în Libia în anul 2011

Figura nr. 9 - Misiunile militare și civile ale Uniunii Europene în 2020

Figura nr. 10 - Harta Operațiunii Enduring Freedom în Afganistan, 12 noiembrie 2001

Figura nr. 11 - Soldați britanici în operația din Basra, 2006

Figura nr. 12 - Harta geopolitică Haiti

Figura nr. 13 - Prezența ISIS în Irak, zonele cu petrol și conductele de transport din Irak, 2014

Figura nr. 14 - Regiunile controlate de ISIS în timp

Figura nr. 15 - Arabia Saudită versus Iran – competiția pentru putere în Orientul Mijlociu

Figura nr. 16 - Harta Georgiei cu evidențierea celor două regiuni, Abkhazia (cu ieșire la Marea Neagră) și Ossetia de Sud

Figura nr. 17 - Regiunile separatiste Luhansk, Donbass și Mariupol din Ucraina

Figura nr. 18 - Noua Rusie – cele opt regiuni ucrainene

Figura nr. 19 - Portul Tartus – ieșirea Federației Ruse la Marea Mediterană

Figura nr. 20 – Intervenția Rusiei în Ucraina, situația la data 23-24 mai 2022

Figura nr. 21 - Federația Rusă și zonele de interes

Figura nr. 22 - Harta politică a regiunii balcanice

Figura nr. 23 - Africa versus Rusia: Comparație suprafețe

Figura nr. 24 - Importurile de armanent din Federația Rusă în Africa în perioada 2000-2016

Figura nr. 25 - Insula Kotelny, Arctic

Figura nr. 26 - Cercul Arctic și împărțirea influenței pe țări

Lista matricilor sinteză de analiză a noilor forme de intervenționism după 9/11

Matricea sinteză nr.1 – Intervenționismul Națiunilor Unite

Matricea sinteză nr.2 – Intervenționismul NATO în cazul Afganistan 2001

Matricea sinteză nr.3 – Intervenționismul NATO în cazul Libia 2011

Matricea sinteză nr.4 – Intervenționismul Uniunii Europene

Matricea sinteză nr.5 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Afghanistan 2001

Matricea sinteză nr.6 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Irak 2003

Matricea sinteză nr.7 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Haiti 2004

Matricea sinteză nr.8 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Irak, lupta împotriva ISIL 2014

Matricea sinteză nr.9 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Siria 2014-2019

Matricea sinteză nr.10 – Intervenționismul Statelor Unite ale Americii în cazul Yemen 2015

Matricea sinteză nr.11 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul Georgiei 2008

Matricea sinteză nr.12 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul Ucrainei 2014 (Crimeea) și evoluțiile ulterioare – operația militară specială 2022

Matricea sinteză nr.13 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul Siriei 2015-2017

Matricea sinteză nr.14 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul Balcanilor

Matricea sinteză nr.15 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul Africii

Matricea sinteză nr.16 – Intervenționismul Federației Ruse în cazul luptei pentru Arctic

ARGUMENT

Lumea contemporană este caracterizată de o diversitate și de o complexitate fără precedent în istorie, generate de **marile transformări și de mutațiile** care se produc pe toate planurile: politic, economic, social, tehnico-științific, care declanșează schimbări majore ale raporturilor de forță din actualul sistem internațional. Toate aceste transformări imprimă, la rândul lor, caracteristici specifice relațiilor dintre state și vieții internaționale în ansamblul ei, prin aducerea în prim-plan a unor **fenomene și evenimente care trebuie înțelese pentru a li se găsi soluții corespunzătoare**, astfel încât securitatea și progresul popoarelor să fie asigurate.

Liderii trebuie să reevalueze în mod constant forțele care modelează mediul global. Aceste forțe sunt atât rezistente, cât și dinamice, reprezentând continuitate și schimbare în același timp. Strategii trebuie să înțeleagă mediul internațional de securitate și să ia decizii cu privire **la modul de a proceda dar și de a reevalua continuu căile și mijloacele de îndeplinire a intereselor**. O strategie bazată pe presupuneri și concluzii false, învechite sau eronate despre cum funcționează lumea este sortită eșecului.

În cercetările științifice și în dezbaterile academice, dar și în practica politică, intervențiile internaționale sunt considerate a fi intervenții militare, iar polemica din jurul acestui concept se concentrează pe întrebarea dacă acestea sunt „bune” sau „rele”, dezvoltându-se către războiul just sau intervenții umanitare.

Această cercetare merge în detaliu și așează lupa pe multitudinea de concepte pe care le corelează cu practica. Lucrarea expune o structurare a intervențiilor internaționale după 2001, o evoluție a practicii în acest domeniu, dar și o dezbatere științifică continuă cu privire la interpretările unor concepte conexe, și propune o matrice de analiză care are scopul de a sintetiza descrierea intervenției internaționale prin intermediul unor indicatori.

1. IPOTEZA, OBIECTIVELE ȘI UTILITATEA CERCETĂRII

Cercetarea cu privire la tipurile de intervenționism după 11 septembrie 2001 își găsește **sensul și utilitatea** prin propunerea **unei analize a practicilor** în cazul intervențiilor internaționale, cu scopul de a arată o imagine cât mai completă și sintetică a interacțiunilor din lumea internațională contemporană.

Abstractizând instrumentele folosite și **modul în care acestea sunt accesate**, se ajunge la un **model de analiză, la o matrice** a evaluării intervențiilor contemporane care arată care va fi evoluția unei intervenții și care este specificul unui anumit actor internațional intervenționist, **implicit care sunt posibilitățile sale de a lansa o intervenție internațională și care sunt liniile majore a modului de evoluție a intervenției**.

Ipoteza cercetării se conturează prin întrebarea dacă actorii internaționali intervenționiști acționează în baza unor reguli comune, plecând de la realitățile intervenției, sau dacă aceștia își diversifică modalitățile de intervenție în funcție de evoluțiile mediului de securitate internațional și de ordinea mondială existentă la un anumit moment (schema, raporturile de forță și regulile sistemului internațional).

Determinismul ajunge să fie de ambele părți și astfel actorii intervenționiști pot modifica prin intervențiile internaționale raporturile de forță din sistemul internațional.

Necesitatea înțelegerii profilului intervenționist al actorilor care se încadrează în această categorie este dovedită de necesitatea găsirii celor mai bune soluții pentru a putea prevedea și preveni anumite evoluții nedorite.

John Zametica sublinia foarte pertinent această idee într-o lucrare publicată la Institutul Internațional pentru Studii Strategice: *”Atât timp cât comunitatea internațională, înclinată spre bunăvoință, continuă să se implice din ce în ce mai mult în zonele de conflict din toată lumea, principala ei armă trebuie să fie cunoașterea.”*¹

Hannah Arendt semnală că: *„Predicțiile viitorului nu sunt niciodată altceva decât proiecții ale proceselor și procedurilor automate din prezent, adică sunt evenimente care este probabil să aibă loc dacă oamenii nu acționează și dacă nu se întâmplă ceva neașteptat; orice acțiune, spre mai bine sau mai rău, și orice accident distrug obligatoriu întregul tipar în care se încadrează predicția și din care își extrage dovezile.”*²

Așadar, prin urmărirea proceselor și procedurilor deja utilizate, ajungi să descrii un model de comportament, să identifici o serie de instrumente specifice utilizate de un anumit actor și ajungi, în cazuri unde neprevăzutul nu este dominant, să poți proiecta cursuri de acțiune și modalități de intervenție.

Obiectivul principal al cercetării este analiza situațiilor care determină apariția intervențiilor internaționale, modul acestora de a se desfășura, urmărind o serie de indicatori definitorii intervențiilor – motivația, justificarea, instrumentele folosite și metodele aplicate, cu scopul de a evidenția tipurile de intervenționism și comportamentele specifice ale actorilor internaționali.

Motivația care a stat la baza acestei cercetări o reprezintă pe de o parte efervescența și schimbările structurale în ceea ce privesc intervențiile internaționale după atentatele teroriste

¹John Zametica, *The Yugoslav Conflict* (London: Brassey's for the International Institute for Strategic Studies, 1992), 33.

²Hannah Arendt, *On Violence* (New York: Harcourt, 1970), 6.

din 11 septembrie 2001, dar și necesitatea realizării unui model de analiză, cu indicatori abstractizați, care să surprindă elementele defnitorii ale intervenționismului contemporan.

Ritmul cu care se întâmplă evenimentele la nivel mondial a devenit alert și foarte greu de urmărit, cu foarte multe detalii și cu o doză ridicată de inovație. Astfel că avem nevoie de matrici simple pentru a putea ține pasul cu ritmul realității.

2. STRUCTURA LUCRĂRII DE CERCETARE

Capitolul I cuprinde teoriile, conceptele și cadrul teoretic general care ajută la înțelegerea firului argumentativ al cercetării.

Expune discuțiile cu privire la **intervențiile militare**, pentru a trece gradual către **intervențiile de securitate**, explicate cu ajutorul paradigmei Școlii de la Copenhaga și extinderea conceptului de securitate.

De asemenea, expune și evoluția noțiunii de **suveranitate** și multiplele transformări și interpretări apărute în timp. Conceptul de suveranitate este în strânsă legătură cu intervențiile internaționale, reprezintă limita de manifestare a acestora și dă substanță legitimității de a interveni. Plecăm de la suveranitatea westphaliană și ajungem la interpretarea suveranității ca responsabilitate, context teoretic care explică o gamă largă de intervenții internaționale și definește modul de abordare asupra nevoii și a justificării de a interveni.

Pe de altă parte, include și **o discuție despre legalitate și moralitate**, alte două elemente esențiale în discuția despre intervenționism. Când este permisă o intervenție internațională și sub ce pretexte?

În practica internațională a apărut un concept nou, cu valențe de normă, **”responsabilitatea de a proteja”**, concept ce va fi regăsit în studiile de caz sub diverse forme. Importanța acestuia în lucrarea de cercetare este dată tocmai de faptul că operaționalizează discuția despre suveranitate ca responsabilitate și cuprinde, de asemenea, și accentul pus pe securitatea umană atunci când se analizează intervențiile internaționale, depășind exclusivitatea nivelului statal.

Ceea ce ne înconjoară funcționează după un set de reguli, jocul mondial se desfășoară într-un mediu caracterizat de anumite particularități ale momentului, de riscuri, amenințări și vulnerabilități, de relații de putere și cooperare, care în final definesc o ordine mondială ce înglobează tot. **În capitolul al II-lea, *Ordinea globală și mediul internațional de securitate după 11 septembrie 2001***, am prezentat acest context al realității internaționale din perioada studiată.

Pentru a sublinia caracterul dinamic al evoluțiilor internaționale am descris și o serie de proiecții de viitor ale aranjamentelor politicii mondiale și ale relațiilor de putere.

Contextul geopolitic imprimă nuanțe comportamentului actorilor internaționali și reprezintă o componentă importantă în explicarea fenomenului intervenționist.

Începutul secolului al XXI-lea este marcat de transformări profunde ale mediului de securitate. Lumea devine tot mai complexă și interdependentă, iar fenomenul globalizării se afirmă tot mai mult ca fiind ireversibil. Mediul de securitate al secolului XXI este caracterizat de transformări substanțiale, care necesită adaptarea criteriilor clasice de analiză a securității internaționale.

Principalele evoluții în urma celui de-al doilea război mondial în ceea ce privește intervențiile internaționale pentru asigurarea păcii și stabilității și protejarea drepturilor omului au inclus formarea Organizației Națiunilor Unite și a organizațiilor regionale precum NATO, dar și „coalițiile benevole” ad-hoc. Aceste evoluții au coincis cu răspândirea globalizării și a acordurilor internaționale care reglementează mai multe aspecte ale vieții moderne, inclusiv controlul armelor, drepturile omului, crimele de război, protecția mediului, finanțele și comunicațiile.

Pentru o analiză complexă a intervențiilor internaționale după 2001 este necesară o detaliere a condițiilor sistemice care sunt o constrângere importantă sau un determinant al comportamentului statelor și a dinamicii relațiilor dintre acestea.

Noile provocări la adresa securității, generate de suprapunerea unor fenomene precum globalizarea și fragmentarea, se adaugă unor forme clasice de riscuri și vulnerabilități regionale. Se mențin focare de tensiune tradiționale, dar modul lor de dezvoltare este influențat în mod intrinsec de apariția unor riscuri neconvenționale și transfrontaliere, ca terorismul, crima organizată și proliferarea armelor de distrugere în masă. Unele grupări de state au intrat într-o etapă post-industrială de dezvoltare, în vreme ce altele se află într-o perioadă de tranziție politică și economică spre modernitate. În anumite regiuni a crescut numărul societăților „fragile” și, implicit, inabilitatea acestora de a controla evoluțiile de pe teritoriile lor naționale.

Stanley Hoffman considera că ”sistemul actual este marcat de o combinație specifică de reziliență și fragilitate.”, caracteristică ce îl face să semene cu sistemele echilibrului de putere. Totuși, diferențele există, la cele din urmă ”reziliența era asigurată de capacitatea mecanismului

de echilibru de a modera ambițiile și conflictele, iar fragilitatea rezulta din existența suveranității: o junglă de ambiții care nu erau înfrânate de o putere mai mare.”³

În prezent structura puterii este caracterizată de diversitate, astfel că sistemul este fragmentat pe verticală în arene parțial separate, fiecare având o ierarhie proprie de jucători. Mai mult, tot Hoffman aprecia că sistemul internațional actual are ca și caracteristică fundamentală originalitatea ce decurge din mai mulți factori: eterogenitatea structurală a sistemului – existența diferitelor structuri internaționale care corespund diferitelor tipuri de putere (militară, monetară, economică) sau impactul diversității geopolitice; competiție la scară globală – rivalitatea puterilor mari, cât și rivalități persistente sau configurații la nivel local care pot fi folosite de puterile mari pentru competiția lor (astfel că puterile mari au capacitatea de a absorbi și de a amesteca toate celelalte conflicte importante în conflictul lor); natura și multiplicarea restricțiilor – unele rezultă din riscurile acțiunii nechibzuite, altele din normele și procedurile comune (regimurile internaționale); densitatea dinamică a relațiilor care mărește ambiguitatea sistemului; fragmentarea orizontală a puterii într-o varietate de subsisteme.

Ordinea politică nu reprezintă un echilibru stabil. Dominația ideologică, supremația politică și comportamentul strategic au potențialul de a afecta normele internaționale în vigoare. Schimbările echilibrului de putere au avut loc în perioadele de întreruperi ale normelor internaționale.

Având explicate realitățile perioadei studiate și tendințele de viitor, în **capitolul al III-lea** vom expune studiile de caz, pentru 5 actori internaționali, surprinși în 16 studii de caz, în perioada de după 11 septembrie 2001.

Peste toate acestea se aplică **matricea de analiză**, un model de analiză simplificat care urmărește componentele esențiale ale unei intervenții internaționale și arată evoluția fenomenului intervenționist dar și modele de comportament specifice actorilor intervenționiști.

Extrapolând, într-un limbaj mai tehnic, această matrice reprezintă liniile de cod al unui algoritm al intervenționismului contemporan.

În cazul actorilor non-statali, organizații internaționale, am analizat **Organizația Națiunilor Unite, NATO și Uniunea Europeană**.

Consiliul de Securitate este organismul central care coordonează intervențiile internaționale. Pentru a descrie metodele și instrumentele folosite, Carta ONU dispune de măsuri și acțiuni concrete pentru a defini ce este permis și ce nu. Mai mult, în rezoluțiile emise

³ Stanley Hoffmann, ”Viitorul sistemului politic internațional: o schiță. Gânduri asupra schimbării,” în *Ianus și Minerva. Eseuri asupra teoriei și practicii politicii internaționale*, ed. Stanley Hoffmann (Chișinău: Editura Știința, 1999, 113.

de către ONU, pentru fiecare caz în parte, sunt cuprinse cursul de acțiune și mandatul precis, indiferent de tipul acțiunii sau dacă aceasta este condusă direct de ONU ori de către alte state membre, alianțe, structuri regionale sau coaliții de voință, cu excepția Rezoluției 1373.

Validitatea intervențiilor autorizate de către ONU rezidă tocmai în legitimitatea și universalitatea organizației internaționale, iar justificarea lor este cuprinsă în apărarea drepturilor omului, a protejării civililor, a apărării păcii mondiale și a asigurării securității internaționale, principiile de bază ale ONU.

Bineînțeles că literatura de specialitate cu privire la misiunile ONU și la evoluția organizației ca organism internațional, central pentru ordinea mondială, conține multe analize, axate pe diferite ipoteze. Conform trimerilor deja făcute în lucrare cu privire la selectivitatea intervențiilor, se poate descifra o combinație de patru factori care explică dacă ONU ia (sau nu) măsuri ferme (sanctiuni, operații de menținere a păcii, acțiuni militare) ca răspuns la o criză umanitară. Primul factor este reprezentat de gradul de extindere a suferinței umane într-o criză. Într-o criză umanitară, populația suferă în timp ce normele drepturilor omului sunt încălcate masiv. Acest fapt generează o presiune **motivată de moralitate** pentru a veni în ajutorul populațiilor amenințate și pentru a apăra normele internaționale;

În al doilea rând, intervenția ONU depinde de **gradul de extindere a unei crize** în regiunile sau statele din vecinătate. De obicei, crizele umanitare afectează regiunile sau statele învecinate în moduri negative. Aceste efecte includ **difuziunea regională a conflictului, valuri de refugiați, terorism sau încetinirea economiei**. Aceste efecte creează un **interes material pentru a interveni**.

Al treilea factor este reprezentat de **abilitatea unui stat de a rezista unei intervenții din exterior**. Statele puternice din punct de vedere militar sau statele care au aliați puternici pot ridica **riscurile și costurile unei intervenții ONU** și îi pot afecta șansele de succes.

În cel de-al patrulea și ultimul rând, intervențiile ONU pot fi explicate de **nivelul de resurse materiale și reputaționale pe care ONU le-a alocat în trecut pentru rezolvarea unei crize**. **Timpul, sumele de bani și prestigiul diplomatic** investite de ONU pentru rezolvarea unei crize duc la dorința de a **proteja aceste investiții printr-o implicare continuă și crescătoare**.

Este de așteptat ca ONU să ia măsuri ferme – măsurile coercitive includ sancțiuni economice, operații de menținere a păcii sau (autorizarea) acțiuni(lor) militare – dacă o criză umanitară (din punct de vedere al victimelor sau refugiaților) se extinde și dacă organizația a alocat resurse substanțiale pentru rezolvarea ei. Însă aceasta conduce la intervenție doar când

criza generează destule efecte negative (ex. valuri de refugiați) sau când statul în care se intervine este slab și, deci, incapabil să reziste intervențiilor din exterior.

Folosind *Războiul împotriva Terorii* și războaiele din Afganistan drept justificare, rațiunea specialiștilor militari pentru un **rol global al NATO** a început să prindă contur, fiind dezbătută în diverse lucrări de specialitate.

Activarea, pentru prima dată, a articolului 5 ne arată că această situație este posibilă, face garantul securității colective să fie palpabil și întărește astfel credibilitatea Alianței.

Conform specialiștilor militari: „*Conceptul unui NATO global este utilizat mai ales în legătură cu două laitmotive - pe de o parte, ideea de a deveni un actor strategic global (globalizare funcțională) și, pe de altă parte, noțiunea unui NATO a cărei componentă este, în principiu, la nivel mondial (globalizare instituțională). Cele două dimensiuni pot, totuși, cu dificultate, să fie separate una de alta, dar în schimb sunt interconectate*”.⁴

Așadar, NATO are motivațiile necesare de a include, în documentele programatice și în practica sa, forme diverse de intervenționism, pentru a avea pârghiile necesare să rămână un actor relevant în mediul contemporan de securitate și în viitor.

În noiembrie 2003, Secretarul General al NATO, Lordul George Robertson, a afirmat că „*NATO este un rezolvator de probleme*”.⁵ Cred că aceasta a fost cea mai importantă și mai scurtă definiție a NATO, o simplă explicație care ar putea fi soluția de a revigora misiunea Organizației Nord-Atlantice în orice moment.

Analizând cele două cazuri, înțelegem că intervenția NATO este o necesitate. Problema o reprezintă baza legală și introducerea criteriilor de intervenție în procesele sale de planificare. NATO ar putea, deci, să ia în considerare dezvoltarea unor criterii de intervenție formale pentru a determina momentul în care să intervină, fie în cazul unei Europe extinse, fie oriunde în lume.

NATO își dezvoltă mecanismele de intervenție și contribuie la consolidarea principiului responsabilității de a proteja. Intervenția încadrată de „responsabilitatea de a proteja”, inițial, a fost prevăzută în cazul unui stat eșuat⁶, în cazul în care statul era incapabil sau nu dorea să-și protejeze populația civilă. Cu toate acestea, doar conflictele cauzate de cele patru atrocități în masă (genocid, crime de război, crime împotriva umanității și epurare etnică⁷) ar putea justifica

⁴ Robert Rush, *Multinational Operations, Alliances and International Military Cooperation - Past and Future* (Washington: Center of Military History, 2006).

⁵ „*The Role of NATO in the 21st Century*,” speech by NATO Secretary General, Lord George Robertson at the “Welt am Sonntag Forum,” NATO, NATO Speeches (November 03, 2003), <https://www.nato.int/docu/speech/2003/s031103a.htm>.

⁶ Andrew Engel, *Libya as a Failed State: Causes, Consequences, Options*, (Washington: The Washington Institute, November, 2014).

⁷ Alex Bellamy, *Responsibility to protect* (Cambridge and Massachusetts: Polity Press, 2009).

activarea principiul „responsabilității de a proteja”⁸. Cazul Libiei a fost o situație extremă, a unui stat care-și atacă propria populație, care a declanșat un **răspuns** imediat și **preventiv**.

În condițiile în care forțele militare, aflate sub ordinul direct al lui Gaddafi, și-au accentuat atacul împotriva civililor, opoziția politică a făcut apel la comunitatea internațională, ca în condiții de urgență să se instituie un embargo/ blocadă aeriană, pentru a diminua și preveni vărsarea de sânge cu care dictatorul amenința poporul.

Reacția oficială a comunității internaționale, implicit a Consiliului de Securitate ONU, prin Rezoluția 1973, a contribuit, prin intervenția forțelor militare internaționale, la împiedicarea masacrului îndreptat împotriva poporului libian de către regimul autoritar al lui Muammar Gaddafi.

Intervenția militară umanitară a NATO din 2011 în Libia a fost salutăată ca un model pentru punerea în aplicare a normei emergente a „responsabilității de a proteja”, pe motiv că ea a împiedicat baie de sânge în Benghazi și a facilitat eliminarea conducătorului opresiv al Libiei, Muammar al-Qaddafi, care viza protestatarii civili pașnici.

Au existat și multe critici la adresa acestui model de intervenție. Alan J. Kuperman susține, într-un articol publicat în anul 2013, că narațiunea convențională este eronată în descrierea ei, atât asupra naturii violenței din Libia înainte de intervenție, cât și a ultimului obiectiv al intervenției externe, de schimbare a regimului.⁹

Analizând activitatea UE în domeniul securității și apărării, cu o nouă strategie de securitate după mai mult de zece ani, cu mecanisme de cooperare aprofundată în zona de apărare, cu discuții evaluate despre complementaritatea cu NATO și discuții despre o autonomie strategică, Europa se îndreaptă spre o relevanță crescută la nivel mondial.

Nu se disting premisele unei armate europene care să dispună de efective exclusive, ci, mai degrabă, prin instrumente de cooperare foarte bine definite, modalități de lucru, interoperabilitate aprofundată și standardizare, se conturează o Europă care s-ar putea apăra mai eficient în fața noilor amenințări prezente și viitoare.

Practic, toți acești pași indică un comportament de tip reactiv, UE fiind împinsă spre acest fâgaș în urma schimbărilor mediului de securitate. Relevanța Uniunii Europene, ca actor

⁸ United Nations, General Assembly, “2005 World Summit Outcome, A/RES/60/1,” October 24, 2005, Articles 138-139,

https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_60_1.pdf.

⁹ Alan J. Kuperman, Lessons from Libya: How Not to Intervene, Harvard Kennedy School, Belfer Center for Science and International Affairs, Policy Brief, September 2013.

<https://www.belfercenter.org/publication/lessons-libya-how-not-intervene>.

pe scena internațională, se măsoară și prin capacitatea de a asigura securitatea cetățenilor, chiar dacă proiectul european a pornit de la înțelegeri economice.

Prin apariția acestor dezbateri la nivel european se creează o nouă abordare pe care UE o dă apărării și proiecției stabilității în vecinătatea sa. Cert este că există o evoluție în sensul unui angajament în domeniul securității și apărării la nivelul Uniunii Europene.

Din perspectiva acestei cercetări în cazul Uniunii Europene, se poate urmări un fir evolutiv, logic, de conturare a unui tip de intervenționism, plecând de la cel bazat pe diplomație, uzitarea de norme și de constrângeri economice și îndreptându-se către unul care include și domeniul securitar, militar.

Este interesant de notat faptul că, în cazul UE, șansele sunt ca procesul să fie invers, plecând de la „soft” să se ajungă la partea „hard” a intervenționismului, pe când la ceilalți actori identificăm mai întâi instrumentul militar, la care se adaugă celelalte instrumente de tip „soft” sau „hibrid”.

Până în prezent, analizând misiunile europene în lume, intervențiile internaționale se manifestă printr-un cadru foarte bine reglementat, dar și limitativ și selectiv.

În cazul actorilor statali, am selectat pentru cercetare hegemonul sistemului – Statele Unite ale Americii și puterea revizionistă, Federația Rusă.

Intervențiile internaționale în cazul hegemonului – SUA

Un studiu din 2016, publicat în *Journal of Conflict Resolution*, care analizează intervențiile militare ale SUA din perioada 1981–2005, a constatat că SUA se angajează în intervenții militare, cel mai probabil, din motive umanitare, care se concentrează mai degrabă pe protecția drepturilor omului, decât pentru propriile interese de securitate, concentrându-se pe promovarea democrației sau reducerea terorismului.¹⁰

Începând cu anul 2001, cea mai importantă componentă a *Războiului împotriva Terorii* a fost intervenția militară directă. Această decizie de a confrunța terorismul utilizând forța armată, mai degrabă decât printr-un cadru, mai tradițional, de impunere a legii, a modelat semnificativ *Războiul împotriva Terorii* și a ajutat la determinarea rezultatelor sale.

Cu toate că au avut diverse forme, scopurile principale ale intervențiilor militare americane – directe și indirecte – au rămas constante din 2001 și până în prezent. În primul rând, scopul intervenției militare a fost de a elimina teroriștii, de a le distruge organizațiile și de a le elimina capacitatea de a organiza acțiuni teroriste. Un punct critic al acestei strategii a

¹⁰ Seung-Wan Choi, and Patrick James, "Why Does the United States Intervene Abroad? Democracy, Human Rights Violations, and Terrorism," *Journal of Conflict Resolution* 60, no. 5 (August 2016): 899–926. <https://doi.org/10.1177/0022002714560350>.

fost convingerea că Statele Unite nu poate aștepta până când amenințarea devenea de amploare. În schimb, Statele Unite a început să lovească **preventiv**. Începând cu *Strategia de Securitate Națională* din 2002, administrația Bush a înaintat o doctrină a acțiunilor preventive împotriva amenințărilor teroriste, chiar dacă amenințările respective nu erau iminente.¹¹ Conform reporterului Bob Woodward, „*multe persoane din administrația Bush considerau că răspunsurile președintelui Clinton la atacurile teroriste au fost slabe, încurajând astfel teroriștii*”.¹² În schimb, administrația Bush a pus Statele Unite pe o traiectorie ofensivă, căutând să înfrângă și să distrugă grupările teroriste peste ocean, astfel încât, conform declarației președintelui Bush, „*să nu fie nevoie să-i înfruntăm în America*”.¹³

Este important de reținut că alegerea lui Barack Obama a provocat mișcări infime la nivel strategic. Pe lângă continuarea luptei cu talibanii și cu alte grupuri jihadiste în Afganistan și pe lângă eforturile majore împotriva ISIS în Siria și Irak, Statele Unite, în timpul administrației Obama, a lansat atacuri cu drone, atacuri aeriene și operații ale forțelor speciale în Pakistan, Siria, Libia, Somalia și Yemen.¹⁴ Este adevărat că președintele Obama a retras trupe americane din Irak, mișcare care a fost ulterior criticată deoarece a permis ascensiunea ISIS. Dar aceasta nu a fost neconsecventă cu abordarea administrației Bush. În acordul *Statutul Forțelor* semnat cu Irak-ul în 2008, președintele Bush s-a angajat să retragă toate trupele americane până în anul 2011.¹⁵

Susținut de un perceput succes timpuriu în promovarea democrației în Afganistan, președintele Bush și-a enunțat în mod frecvent convingerile că America are o **responsabilitate în a elibera popoare**. În 2003, președintele Bush a anunțat ceea ce el denumea o „*strategie progresistă pentru eliberarea Orientului Mijlociu*”.¹⁶ După primele alegeri din Afganistan și Irak, Bush și-a intensificat apelurile pentru democrație în Orientul Mijlociu, promovând-o ca și piatra de temelie a *Războiului împotriva Terorii*.¹⁷ Bush considera că **democrația poate**

¹¹ "The National Security Strategy," White House, President George W. Bush, September 20, 2002, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>.

¹² Bob Woodward, *Bush at War* (New York: Simon & Schuster, 2003).

¹³ George W. Bush, "Remarks at the American Legion National Convention in Reno, Nevada," August 28, 2007, <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=75688>.

¹⁴ Micah Zenko, *Reforming U.S. Drone Strike Policies* (New York: Council on Foreign Relations, 2013), 8, https://cdn.cfr.org/sites/default/files/pdf/2012/12/Drones_CSR65.pdf

¹⁵ "Strategic Framework Agreement and Security Agreement Between the United States of America and the Republic of Iraq," White House, President George W. Bush, November 27, 2008, <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2008/11/20081127-2.html>.

¹⁶ Bob Woodward, *Plan of Attack: The Definitive Account of the Decision to Invade Iraq* (New York: Simon & Schuster, 2004), 88.

¹⁷ Raphael Perl, "Combating Terrorism: The Challenge of Measuring Effectiveness," Congressional Research Service Report for Congress. November 23, 2005, 4. <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA444930.pdf>.

furniza transformarea necesară pentru a diminua condițiile care susțin terorismul și poate rezolva problema islamismului extremist.¹⁸ Documentele referitoare la strategia națională, promulgate atât de administrația Bush, cât și de administrația Obama, au identificat că promovarea democrației poate fi soluția pe termen lung în lupta împotriva terorii și cea mai bună metodă de a obține securitatea de durată pentru SUA.¹⁹

Dincolo de schimbările de regim și de democratizare, Statele Unite au utilizat **ajutorul pentru reconstrucție a țărilor ca un instrument-cheie în câștigarea regiunii.**

Este dificil de înțeles situația din Irak sau a altor intervenții din Orientul Mijlociu în lipsa unui context mai larg în care, în perioada post-Război Rece și în mijlocul globalizării, hegemonul este acuzat de atitudine imperialistă.

Conceptul lui Ronald Robinson al unui imperiu ca și sistem în care războiul pune în mișcare instrumente preponderent economice permițând exploatarea durabilă a statelor periferice și considerentul lui Douglas Stokes că imperiul SUA are două „motoare”, unul centrat pe stat și unul transnațional, sunt explicații destul de cuprinzătoare pentru războiul din Irak.²⁰

Una dintre componentele principale ale realismului, faptul că puterea necontrolată va fi utilizată în exces, sugerează că o puternică tendință imperialistă este inserată în hegemonie și că posibilele efecte maligne ale puterii hegemonice excesive nu pot fi neglijate; așa cum susține Robert Jervis, „*faptul că statele continuă pe calea moderației atunci când nu sunt forțate să o facă reprezintă mai degrabă o excepție, decât o regulă. Dar poate oare fi forțat un hegemon să fie moderat ?*”²¹

Într-adevăr, hegemonia benignă necesită, în mod discutabil, condiții speciale: o putere secundară (Uniunea Sovietică/ Federația Rusă) care constrânge puterea hegemonică și îi oferă hegemonului motivația pentru a-și maximiza propria coaliția prin temperarea propriilor ambiții

¹⁸Lee Hamilton, and Justine A. Rosenthal, *State of the struggle: report on the battle against global terrorism*, Washington, D.C.: Council on Global Terrorism, 2006, 83.

¹⁹Jonathan Monten, "The Roots of the Bush Doctrine: Power, Nationalism, and Democracy Promotion in U.S. Strategy," *International Security* 29, no. 4 (Spring 2005): 148–49. <https://www.jstor.org/stable/4137499>.

²⁰Ronald Robinson, "Imperial theory and the question of imperialism after empire," *The Journal of Imperial and Commonwealth History* 12, no. 2 (1984): 45-54. <https://doi.org/10.1080/03086538408582659>; Doug Stokes, "The heart of empire? Theorizing US empire in an era of transnational capitalism," *Third World Quarterly* no. 2 (August 2005): 217-236. <https://doi.org/10.1080/0143659042000339092>.

²¹Robert Jervis, "Understanding the Bush Doctrine," *Political Science Quarterly* 118, no. 3 (Fall 2003): 365-388. <https://www.jstor.org/stable/30035780>.

și dominarea politicii externe instituite de către realiști pragmatici, nu ideologi²² sau interese speciale.

Având în vedere afirmațiile că intervenția SUA în Irak a produs o „criză de legitimitate” pentru Consiliul de Securitate al ONU²³ și pentru administrația Statelor Unite²⁴, acest episod reprezintă un caz interesant pentru studiul legitimității.

Legitimitatea, ca și „proprietate, a unei reguli sau a unei instituții care face reguli, care exercită o atragere către conformitate pentru cei cărora li se adresează în mod normativ”²⁵, nu reprezintă o constrângere structurală absolută a comportamentelor actorilor internaționali.

Din moment ce majoritatea statelor respectau, însă, aceste norme legitime, comportamentul SUA a fost considerat nelegitim, atât de către Consiliul de Securitate, cât și de către comunitatea internațională.²⁶ În sine, acest comportament nelegitim nu este surprinzător deoarece **mijloacele materiale determină**, până la urmă, „**limitele maxime ale activității posibile**” ale oricărui stat.²⁷ Astfel, SUA, fiind un stat puternic și posedând abilitatea de a absorbi costurile inerente ale comportamentului nelegitim, nu se află pe o poziție egală cu alte state în ceea ce privește legitimitatea.²⁸

Cu toate acestea, așa cum observă Hurd, nu ar fi corect ca SUA să fie tratată, în ciuda puterii materiale, diferit din punct de vedere al **structurilor ideatice ale normelor legitime** în societatea internațională.²⁹ În final, „*normele legitime îi constrâng până și pe cei mai puternici actori*”.³⁰

²² Raymond Hinnebusch, "Hegemonic Stability Theory reconsidered: implications of the Iraq war," In *The Iraq War: Causes and consequences*, ed. Rick Fawn and Raymond Hinnebusch, 283-322. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Press, 2006.

²³ Justin Morris, and Nicholas J. Wheeler, "The Security Council's Crisis of Legitimacy and the Use of Force," *International Politics* 44, no. 2-3 (February 2007), 214. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800185>.

²⁴ Christian Reus-Smit, "International Crises of Legitimacy," *International Politics* 44, no. 2-3 (March 2007): 164. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800182>.

²⁵ Thomas M. Franck, *The Power of Legitimacy Among Nations* (New York: Oxford University Press, 1990), 16.

²⁶ Robert W. Tucker, and David C. Hendrickson, "The Sources of American Legitimacy," *Foreign Affairs* 83, no. 6 (November/December 2004): 14. <https://doi.org/10.2307/20034134>.

²⁷ Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 111.

²⁸ Vincent Charles Keating, "The Legitimacy of American Human rights Conduct in the War on Terror," (PhD Thesis, Aberystwyth University, 2011), 232.

²⁹ Ian Hurd, "Breaking and Making Norms: American Revisionism and Crises of Legitimacy," *International Politics* 44, no. 2 (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 2008): 209. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800184>.

³⁰ Justin Morris, and Nicholas J. Wheeler, "The Security Council's Crisis of Legitimacy and the Use of Force," *International Politics* 44, no. 2-3 (February 2007): 214-231. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800185>.

Am observat că SUA nu va ezita să acționeze singură pentru a-și proteja interesele, dar totuși administrația americană a considerat că trebuie să-și susțină acțiunile în fața Consiliului de Securitate. De fapt, administrația Statelor Unite a arătat o „disponibilitate în a suporta pierderi semnificative în ceea ce privește timp, compromis politic și despăgubiri”³¹ în încercarea de a securiza autorizația Consiliului de Securitate pentru acțiunile sale. Cu toate acestea, administrația SUA nu a experimentat, de fapt, procesul de asimilare a ideii că autorizația Consiliului de Securitate era absolut esențială înainte de utilizarea forței.³²

Acest fapt este evident atât prin eludarea Consiliului de Securitate de către Statele Unite, cât și prin opinia predominantă în cadrul administrației SUA că Consiliul de Securitate ar putea fi ocolit pe baza legitimității la nivel intern. Așa cum a declarat John Bolton, Secretarul adjunct de Stat pentru Controlul Armelor și Securitatea Internațională, „**acțiunile noastre, executate în concordanță cu principiile Constituției, nu necesită o validare externă separată pentru a le face legitime**”.³³

Cu toate acestea, Statele Unite s-a comportat de parcă legitimitatea internațională a aprobării Consiliului de Securitate al ONU pentru utilizarea forței militare era importantă. Totuși, deși această normă legitimă nu era de interes pentru administrația Statelor Unite, SUA știa că alte state și-au însușit ideea că singurul organism care putea „să furnizeze unica legitimitate necesară pentru a acționa în Irak”³⁴ era Consiliul de Securitate. Dintr-o perspectivă rațională, SUA înțelesese că lipsa autorizării din partea ONU a intervenției va presupune costuri, inclusiv o posibilă pierdere a propriei legitimități, din moment ce alte state se conformau în mod categoric autorității Consiliului de Securitate.

Astfel, existența unei norme legitime referitoare la autorizarea de către ONU a utilizării forței militare constrângea Statele Unite în mod indirect (chiar dacă doar inițial), cu toate că administrația SUA nu își însușise acea normă, în acest caz.

O metodă prin care poate fi măsurată legitimitatea normelor și principiilor internaționale este „**studiul excepțiilor**”³⁵: **dacă actorii internaționali se simt obligați,**

³¹Lavina Rajendram Lee, *US Hegemony and International Legitimacy: Norms, Power and Followership in the Wars on Iraq* (Abingdon: Routledge, 2010), 152.

³²Ian Hurd, *After Anarchy: Legitimacy and Power in the United Nations Security Council* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press), 124-125.

³³John R. Bolton, “«Legitimacy» in International Affairs: The American Perspective. Theory and Operation,” Remarks to the Federalist Society, U.S. Department of State Archive, November 13, 2003, <http://2001-2009.state.gov/t/us/rm/26143.htm>.

³⁴“Annan warns US over Iraq,” *BBC News*, September 11, 2002, http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/middle_east/2250948.stm.

³⁵Ian Hurd, “Legitimacy and Authority in International Politics,” *International Organization* 53, no. 2 (Spring 1999): 391. <https://doi.org/10.1162/002081899550913>.

atunci când pare că încalcă regulile, să își justifice acțiunile ca fiind în limitele normative acceptate. Conform acestui principiu, este fundamentală aprecierea că administrația SUA nu a avut o strategie de încălcare în mod deschis a normelor legitime internaționale. În schimb, Statele Unite s-au simțit obligate să aplice o „**strategie legitimatoare**” de justificare a propriilor acțiuni în conformitate cu normele legitime interpretate „corect”.

Prin urmare, în pofida aplicării unei strategii noi (în esență) a **războiului preventiv unilateral** care a fost considerat nelegitim, de către comunitatea internațională, din perspectiva normelor de utilizare a forței militare, Statele Unite s-au simțit obligate să asigure legitimitatea propriului comportament prin justificări legale. În absența unei autorizări explicite din partea ONU pentru utilizarea forței, această **strategie de justificare** s-a manifestat prin afirmațiile repetate din partea administrației SUA că aceștia, de fapt, **au dorit impunerea rezoluțiilor anterioare ale Consiliului de Securitate**. Secretarul de Stat Colin Powell a afirmat că „*acest război este dus sub autoritatea Rezoluțiilor 1441, 678 și 687 ale ONU*” și, prin urmare, „*acest război are autoritate internațională*”.³⁶

Bineînțeles că această strategie legitimatoare a determinat o interpretare creativă a acestor rezoluții anterioare din moment ce, din punct de vedere tehnic, ele nu autorizau utilizarea forței militare, în ciuda solicitărilor pentru dezarmarea Irak-ului. Totuși, această utilizare strategică a normelor legitime³⁷, a ilustrat conștientizarea de către SUA că există într-adevăr o normă legitimă în cadrul societății internaționale prin care utilizarea forței militare depindea de autorizarea printr-o Rezoluție din partea Consiliului de Securitate al ONU.

Un alt exemplu evident a fost promovarea ideii că **forța militară poate fi folosită în mod legitim**, cel puțin de către Statele Unite, pentru a „**schimba un regim**” cu scopul asigurării pe termen lung a propriilor interese de securitate. Această tentativă de inovare a afectat atât utilizarea legitimă a forței militare, încorporată în Carta ONU, cât și principiile principale ale sistemului westphalian.

Prin urmare, ca și „**dezvoltator de norme**”³⁸ care încearcă să legitimizeze o schimbare nelegitimă a unui regim, SUA a fost constrânsă să-și grupeze acțiunile cu alte **norme morale legitime bazate pe raționamente umanitare**.

³⁶Colin L. Powell, "Interview on Abu Dhabi TV," U.S. Department of State Archive, <http://2001-2009.state.gov/secretary/former/powell/remarks/2003/19070.htm>

³⁷Frank Schimmelfennig, "The Community Trap: Liberal Norms, Rhetorical Action, and the Eastern Enlargement of the European Union," *International Organization* 55, no. 1 (Winter 2001): 65. <https://doi.org/10.1162/002081801551414>.

³⁸Martha Finnemore, and Kathryn Sikkink, "International Norm Dynamics and Political Change," *International Organization* 52, no. 4 (Autumn 1998): 896. <https://www.jstor.org/stable/2601361>.

Mai exact, acest fapt a presupus promovarea ideii că înlăturarea de la putere a lui Saddam Hussein și impunerea unui regim democratic în Irak erau legitime deoarece, conform declarațiilor președintelui Bush, „*crearea unui regim stabil și unitar într-un Irak liber*”³⁹ ar elibera populația irakiană din „*lumea de coșmar pe care Saddam Hussein a ales-o pentru ei*”. În lunile anterioare invaziei, cunoscută și sub denumirea de Operația „Iraqi Freedom”, președintele Bush a reiterat că, deși ideea de bază era dezarmarea Irak-ului, „*eliberarea populației irakiene*” era „*un motiv moral important*”.⁴⁰

Mai mult decât atât, administrația SUA a evidențiat comportamentul intern insuportabil al regimului Hussein împotriva propriei populații.⁴¹ În conformitate cu această idee, descoperirea, în timpul invaziei, a victimelor regimului în gropi comune a fost accentuată de către SUA în apelul său la o **sursă morală de legitimitate**.⁴²

Conceptul legitimității ajută la explicarea motivelor pentru care SUA a căutat consensul unei **coalitii democratice de voință** pentru invadarea Irak-ului. În primul rând, este necesar de menționat că Statele Unite are capacitatea financiară de a acționa unilateral pentru a-și urmări interesele. Așa cum subliniază Kagan, „*din punct de vedere militar, poate acționa și acționează în mod solitar*”⁴³, caz care se reflectă în faptul că SUA a contribuit în proporție de 85% la numărul trupelor implicate în războiul din Irak.⁴⁴

În orice caz, acționarea în cadrul coalitiei a implicat anumite probleme de ordin logistic în ceea ce privea interoperabilitatea, creând astfel un obstacol pentru coordonarea efectivă a operațiunilor.

Prin urmare, considerațiile individualiste de ne-divizare a efortului furnizează o explicație inadecvată pentru decizia SUA de a continua invazia oarecum multilateral. O explicație mai convingătoare rezidă în noțiunea că administrația SUA, dintr-o perspectivă rațională, respecta beneficiile legitimizării propriilor acțiuni la nivel internațional, și a înțelese

³⁹George W. Bush, "President George W. Bush Speaks at AEI's Annual Dinner," American Enterprise Institute (AEI), February 28, 2003, <https://www.aei.org/research-products/speech/president-george-w-bush-speaks-at-aei-annual-dinner/>.

⁴⁰George W. Bush, "George Bush's speech to the UN general assembly," *The Guardian*, September 12, 2002, <http://www.theguardian.com/world/2002/sep/12/iraq.usa3>.

⁴¹Ian Clark, *Legitimacy in International Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 223.

⁴²Rick Fawn, "The Iraq War: Unfolding and Unfinished," in *The Iraq War: Causes and Consequences*, ed. Rick Fawn, and Raymond Hinnebusch, (Boulder, Colorado: Lynne Rienner Press, 2006), 15.

⁴³Robert Kagan, "America's Crisis of Legitimacy," *Foreign Affairs* 83, no. 2 (March-April, 2004): 82. <https://doi.org/10.2307/20033903>.

⁴⁴Stephen Zunes, "The United States: Belligerent Hegemon," in *The Iraq War: Causes and Consequences*, ed. Rick Fawn, and Raymond Hinnebusch, (Boulder, Colorado: Lynne Rienner Press, 2006), 21.

că acționarea unilaterală, fără acordul unui „corp social de legitimitate”⁴⁵, nu ar putea fi considerat just și legitim.

Statele Unite a căutat să portretizeze ideea prin care „*consensusul democratic... ar fi mai important decât consensusul internațional general*”⁴⁶ prin sugerarea că un **grup select de state, validate ca fiind democratice și liberale**, ar putea constitui un corp social adecvat pentru legitimizarea utilizării forței. „*Legitimitatea constrânge și mandatează*”⁴⁷ actorii internaționali.

În concluzie, existența normelor și principiilor legitime în societatea internațională a exercitat, chiar și indirect, o anumită influență asupra comportamentului Statelor Unite până la și pe timpul intervenției, din 2003, a Irak-ului.

Hurd afirma că, odată ce **o normă legitimă este „distribuită în societate, această convingere schimbă mediul decizional pentru toți actorii, chiar și pentru cei care nu și-au însușit regula respectivă, deoarece afectează așteptările tuturor despre comportamentul posibil al celorlalți jucători”**.⁴⁸

În cazurile intervențiilor din Siria sau Yemen, implicarea Statelor Unite ale Americii merge mai mult pe modelul de intervenție indirectă, prin ajutor sectorial. Un alt model practic este cel **de intervenție prin invitație**, așa cum am observat în cazul Yemenului sau al Irakului (2014).

O intervenție mult diferită de cele pe care SUA le-a susținut în perioada studiată o reprezintă intervenția umanitară din Haiti din 1994, autorizată de Consiliul de Securitate al ONU, care a fost demarată ca răspuns la o situația din domeniul drepturilor omului prea puțin similară cu accepțiunea termenului de „genocid” sau alte abuzuri echivalente.⁴⁹

Cu toate acestea, dacă intervenția din Haiti furnizează un standard pentru intervențiile umanitare, atunci lipsa unui guvern ales în mod democratic și brutalitățile zilnice care sunt consecințe ale acestuia ar trebui să fie suficiente pentru a justifica utilizarea forței.

Ca și dezbatarea despre motive, **conceptul „condițiilor declanșatoare”** ale intervenției umanitare este subiectul unor intense dezbateri în domeniul academic. Michael Reisman,

⁴⁵Christian Reus-Smit, „International Crises of Legitimacy,” *International Politics* 44, no. 2-3 (March 2007): 164. <https://doi.org/10.1057/palgrave.ip.8800182>.

⁴⁶Ian Clark, *Legitimacy in International Society* (Oxford: Oxford University Press, 2007), 186.

⁴⁷Lavina Rajendram Lee, *US Hegemony and International Legitimacy: Norms, Power and Followership in the Wars on Iraq* (Abingdon: Routledge, 2010), 19.

⁴⁸Ian Hurd, *After Anarchy: Legitimacy and Power in the United Nations Security Council* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press), 7.

⁴⁹Colin Granderson, „Military-Humanitarian Ambiguities in Haiti,” in *Hard Choices: Moral Dilemmas in Humanitarian Intervention*, ed. Jonathan Moore (Oxford, Eng.: Rowman and Littlefield, 1998), 99-118.

profesor de drept la Universitatea din Yale, se află printre cei care susțin că, în conformitate cu dreptul internațional, există **dreptul de a utiliza forța armată pentru a înlătura guvernele despotice din alte state.**⁵⁰

Intervențiile internaționale în cazul puterii revizioniste - Rusia

Politica externă a Federației Ruse din ultimele două decenii a adus în discuție mai multe faze, plecând de la o opoziție clară față de status quo înainte de evenimentele din septembrie 2001, urmând cu o cochetare de alianță cu vestul în lupta împotriva terorii și continuând cu o luptă acerbă de reafirmare și de reîntregire imperială, considerată a fi și o politică externă revizionistă.

În timp, după multiple ciocniri, se poate observa că Rusia nu lipsește de la locul confruntărilor și mereu găsește revendicări, căi de intruziune, modalități de intervenție, pe un ton agresiv și hotărât.

Cu ocazia celei de-a 42-a Conferințe de Securitate de la München din februarie 2007, președintele rus Vladimir Putin a folosit un limbaj aspru pentru a contesta modelul existent al relațiilor Rusiei cu Occidentul, care, după părerea lui, fusese în vigoare de la sfârșitul Războiului Rece⁵¹. Principala afirmație făcută de Putin a fost că **Occidentul, în special Statele Unite, nu a luat în considerare opinia și interesele Rusiei**. Putin a criticat aspecte generale, cum ar fi **ambitiia SUA de a construi o ordine mondială unipolară și lipsa de angajament în ceea ce privește controlul armamentelor, precum și aspecte punctuale, cum ar fi extinderea NATO și dezvoltarea scutului antirachetă.**⁵² Mesajul lui Putin către ascultătorii transatlantici era că Rusia nu mai accepta ordinea internațională existentă.

Prins într-un mod realist de gândire în materie de politică externă și obsedat de teama de a fi înconjurat de dușmani⁵³, Kremlinul percepe controlul de tip hard power a fostelor republici sovietice ca o garanție a securității propriilor granițe.

⁵⁰Michael W. Reisman, "Coercion and Self-Determination: Construing Article 2(4)," *American Journal of International Law* 78, no. 3 (July 1984): 642-645. <https://doi.org/10.2307/2202601>. Anthony D'Amato, "The Invasion of Panama was a Lawful Response to Tyranny," *American Journal of International Law* 84, no. 2 (April 1990): 516-524. <https://doi.org/10.2307/2203464>. Vezi și Simon Chesterman, *Just War or Just Peace? Humanitarian Intervention and International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2001): 88-111. Pentru o viziune opusă, vezi Oscar Schachter, "The Legality of Pro-Democratic Invasion," *American Journal of International Law* 78, no. 3 (July 1984): 645-650. <https://doi.org/10.2307/2202602>.

⁵¹Russian Perspective, "Putin's landmark speech at the Munich Security Conference," September 29, 2007, 9:52, <https://www.youtube.com/watch?v=ZlY5aZfOgPA>.

⁵²*Ibidem*.

⁵³Vasile Rotaru, *The Eastern Partnership. A turning point in EU-Russia relations?* (București: Military Publishing House, 2014), 97.

Ca și cazul georgian, Rusia a folosit puterea de tip hard pentru a-și asigura prezența militară strategică și în Ucraina. Anexarea Crimeei, justificată în numele apărării etnicilor ruși care trăiesc acolo, vizează, de fapt, asigurarea prezenței militare a Rusiei pe peninsulă. Vladimir Putin a declarat clar că sechestrarea Crimeei a fost "necesară" **pentru a evita ca Rusia să fie "practic îndepărtată din zona Mării Negre" și pentru a evita ca navele NATO să fie ancorate în Sevastopol.** Pentru evitarea acestui pericol, Rusia a trebuit să "reacționeze în consecință"⁵⁴. Menținerea bazei militare a reprezentat principala motivație. Peninsula Crimeea ocupă o poziție strategică în Marea Neagră, fiind practic la mijlocul acesteia, ceea ce conferă avantaje considerabile atât pentru desfășurarea navelor, cât și pentru forțele aeriene.

În "vecinătatea apropiată" Rusia a avut cea mai ușoară sarcină în menținerea bazelor sale militare în Armenia și Belarus. Mica republică caucaziană găzduiește două facilități militare rusești: o bază în Gyumri, și o mică bază aeriană în Yerevan.⁵⁵

Cele mai dificile cazuri în menținerea prezenței militare în "vecinătatea apropiată" s-au întâmplat în cazurile Georgiei și Ucrainei. În cele trei țări unde a instaurat conflicte înghețate, Rusia și-a securizat bazele militare prin utilizarea mijloacelor de tip hard power: sprijinirea războaielor secesioniste (în Moldova - Transnistria), invadarea țării suverane (în Georgia) sau încălcarea oficială a integrității teritoriale a unui stat vecin (în Ucraina). În toate aceste cazuri, Moscova și-a justificat acțiunile **prin protejarea drepturilor etnicilor ruși care trăiesc în fostele republici sovietice și prin necesitatea de a-și proteja frontierele de progresul NATO în "sfera intereselor privilegiate".**

Rusia și-a construit discursul de legitimare din Crimeea pe o serie de argumente ale dreptului internațional pe care le reinterpretează și imită retorica occidentală. Legalitatea procesului de independență a peninsulei ucrainene, dreptul la autodeterminare a populației locale și factorul umanitar bazat pe potențiala amenințare la adresa vieții locuitorilor din Crimeea⁵⁶ au fost modelele centrale de justificare ale retoricii Kremlinului.

Prin strategia conflictului înghețat Rusia încearcă să utilizeze - sau să creeze, prin intermediul epurării etnice, în cazul Georgiei - minorități ruse sau pretenții teritoriale pentru a ocupa porțiuni din teritoriile vecinilor săi. Rusia folosește apoi conflictul rezultat pentru a

⁵⁴"Direct Line with Vladimir Putin," President of Russia, Events, April 17, 2014. <http://en.kremlin.ru/events/president/news/20796>.

⁵⁵ Gevorg Melikyan, "The dynamics of military basing in South Caucasus," in *Military Bases: Historical Perspectives, Contemporary Challenges*, ed. Luis Rodrigues and Sergiy Glebov (Amsterdam: IOS Press, 2009), 190.

⁵⁶Vasile Rotaru, "Russia's Post-Crimea Legitimization Discourse and its Challenges for the EAP Countries," *EURINT*, Centre for European Studies, Universitatea Alexandru Ioan Cuza 3, (2016): 27-44. https://cse.uaic.ro/eurint/proceedings/index_htm_files/EURINT%202016_ROT.pdf.

intimida statul ocupat și alte state din regiune, în timp ce - tocmai pentru că face parte din problemă - cere un loc la masă pentru a negocia o soluție. Aceasta împiedică apoi soluția în timp ce beneficiază de **prestigiul incluziunii la masa de discuții**.

Politica revizionistă în mod evident aduce un apetit pentru intervenții destul de ridicat. Așadar, intervenționismul rus din ultimii 10 ani poate fi încadrat în următoarele tipare:

1. Specific vecinătății apropiate, aplicat în "sfera de influență", așa cum am văzut în cazul Georgiei și al Ucrainei.
2. Declanșat de dorința de menținere a unei identități și a statutului. Aici pot fi incluse intervențiile din vecinătatea apropiată și intervenția din Siria.
3. Motivată de interesul strategic de a controla porturi sau acces la Marea Neagră și Marea Mediterană sau de a controla rute comerciale – cazurile Georgia, Ucraina (anexarea Crimeii), Siria și zona Arcticului.
4. Susținută de interese economice și de impunere ca mare putere cum se poate observa în cazul balcanilor, al Africii dar și al intervenției în Siria, Ucraina, Artic, cu specificația că comportă abordări diferite în fiecare caz.

3. LIMITELE CERCETĂRII

Complexitatea acestei cercetări a adus cu sine o serie de limitări, în sensul unei structurări cât mai bune a întregului demers. Așadar, în cazul intervențiilor internaționale, studiile de caz au fost limitate la trei actori non-statali: ONU, NATO și UE și la doi actori statali: SUA și Rusia, în strânsă legătură cu ideea determinismului sistemului internațional, a rolului hegemonului, a puterii revizioniste și a organizațiilor internaționale într-un mediu de securitate foarte dinamic.

Realizarea cercetării cu scopul de a construi un model de analiză al intervențiilor internaționale urmărind o serie de indicatori definitorii intervențiilor duce demersul științific la un nivel macro, la o analiză de sistem și omite detalii ale desfășurării intervențiilor internaționale, scopul lucrării fiind acela de a sintetiza.

Perioada studiată, după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001 rupe în două perioade post Război Rece și evoluția intervențiilor internaționale, dar aduce în prim plan o dezvoltare considerabilă a instrumentelor și a contextelor în care se desfășoară o intervenție internațională generată de actorii internaționali propuși pentru analiză.

4. METODOLOGIA DE CERCETARE ȘI CONSTRUCȚIA MODELULUI DE ANALIZĂ

”Simplitatea este o Complexitate rezolvată.”

Constantin Brâncuși

Lucrarea de cercetare urmărește un studiu calitativ, folosind metoda studiului de caz, aplicată pe mai mulți actori internaționali, ONU, NATO, UE, Statele Unite ale Americii și Rusia. Cercetarea cuprinde 16 de studii de caz, practic construindu-se astfel o cascadă de studii de caz.

Un studiu de caz este o strategie de cercetare și o anchetă empirică care investighează un fenomen în contextul său real și conferă posibilitatea studierii unor fenomene complexe, cum sunt și intervențiile internaționale sau intervenționismul în denumirea sa abstractizată.

Potrivit lui H. Odum, *„Metoda studiului de caz de colectare a datelor este o tehnică prin care factorul individual, fie că este vorba despre o instituție sau doar un episod din viața unui individ sau a unui grup, este analizat în relația sa cu oricare alt element din grup”*⁵⁷, astfel că se asigură parcurgerea în detaliu a manifestăției fenomenului, permițând în același timp o fundamentare solidă pentru construcția unui model de analiză cu un grad mare de simplificare.

Pe scurt, putem spune că metoda studiului de caz este o formă de analiză calitativă unde se face o observare atentă și completă a unui individ, a unei situații sau a unei instituții; se depun eforturi pentru a studia fiecare aspect al unității în detaliu, apoi se obțin generalizări și inferențe ale datelor.

O cercetare de studiu de caz poate fi alcătuită din studii de caz unice sau multiple, poate include dovezi cantitative, se bazează pe mai multe surse de dovezi și beneficiază de contextul teoretic existent anterior cu scopul de a explora cauzele principiilor care stau la baza fenomenului cercetat.

MATRICEA DE ANALIZĂ a noilor forme de intervenționism

Matricea de analiză este aplicată mai multor studii de caz, în situații în care actori internaționali au declanșat intervenții internaționale, iar pentru fiecare actor se prezintă mai multe cadre, cu intervenții propriu-zise, alese în așa fel încât să se observe diversitatea elementelor urmărite în cercetare și încadrate în ceea ce numim intervenții de securitate,

⁵⁷ Howard ODUM,, Katherine JOCHER, , *An Introduction to Social Research*, H. Holt, New York, 1929.

explicate de paradigma Școlii de la Copenhaga, cu o extindere a înțelesului conceptului de securitate.

Matricea cuprinde mai multe părți:

În primul rând analizăm **motivația** intervenției după care identificăm **legitimitatea** intervenției și modul cum actorul care intervine o **justifică**.

MOTIVUL SAU OBIECTIVUL

Motivul sau obiectul intervenției reprezintă declanșatorul deciziei de a interveni. De multe ori, motivația cu justificarea și legitimitatea se suprapun sau se confundă între ele, dar, analizate separat, creează imaginea cât mai corectă a tipului de comportament al unui actor, cât și a tipului de intervenționism.

Motivația în cazul intervenției umanitare este reglementată și clară, dar, dacă intervenția umanitară este condusă de către un stat sau o coalțiție ori sub egida unei instituții internaționale, toate aceste detalii modifică interpretarea și arată motivația punctuală pentru acea situație. Extrăgând cât mai multe detalii și generalizându-le, putem ajunge să construim un model de analiză util și eficient, cu valoare de predicție.

JUSTIFICAREA ȘI LEGITIMITATEA

Justificarea este detaliată în lucrarea de cercetare ca fiind modalitățile prin care actorul care intervine arată că trebuia să intervină, asimilează comportamentul său cu principii de drept internațional, cu principii morale sau cu interese naționale.

Legitimitatea este legată de legalitate, dar exprimată la momentul în care are loc intervenția, deoarece legitimitatea, conceptul de suveranitate și normele de drept internațional cunosc o evoluție și o dinamică cu impact major în interpretarea unor decizii de intervenție.

În al doilea rând cercetarea urmărește **instrumentele și metodele** folosite pentru a interveni, **conceptele apărute cu ocazia intervenției, caracteristicile specifice ale intervenției** și în final propune un **tip de intervenționism**.

Tipurile de intervenționism avute în vedere sunt militar, umanitar și soft (acele intervenții duse cu mijloace non-militare). Prin caracteristicile specifice, prin noile interpretări ale legitimității și prin noile instrumente folosite ajungem să observăm că fiecare dintre aceste tipuri de intervenționism îmbracă diferite forme.

Matricea sinteză nr.... – Intervenționismul ACTOR în STUDIU de CAZ	
Motivația	
Instrumente și Metode	

Concepte	
Caracteristica specifică	
Tipul intervenționismului	

Fig. nr.1 – Matricea de analiză a noilor forme de intervenționism după 11.09.2001 - sinteză

În final, vom obține o imagine completă a comportamentului unui actor internațional în cazul intervențiilor internaționale, vom urmări evoluții cronologice ale practicii, prin apariția unor noi metode și instrumente și evoluții a teoriei și a modului cum sistemul internațional ajunge să legitimizeze noi reguli de intervenție.

În funcție de caracteristicile actorului internațional și de rolul acestuia în sistemul internațional, în ordinea mondială de la acel moment, putem observa diferențele dintre comportamentele acestora și putem explica de ce un stat sau o organizație a reușit să impună o nouă regulă sau de ce comunitatea internațională a acceptat-o sau nu a acceptat-o și dacă au existat sancțiuni sau nu.

Mai mult, se va observa ce tipuri de actori influențează arhitectura sistemului internațional și în ce măsură sistemul internațional determină comportamente sau limitează acțiuni, dacă rolul său normativ este în continuare important sau dacă o ordine mondială emergentă ne arată un alt tip de interacțiune între actorii săi.

5. CONCLUZII: TIPURI DE INTERVENȚIONISM – INTERVENȚII DE SECURITATE DE TIP HIBRID

În urma aplicării matricei de analiză construite, pentru concluziile finale asupra noilor forme de intervenționism, fundamentate de cercetarea aplicată celor 5 actori internaționali și a celor 16 studii de caz, am structurat prezentarea finală prin intermediul următoarelor secțiuni: **analiza motivațiilor și a obiectivelor intervenționismului, analiza justificării și a legitimității intervențiilor, analiza conceptelor, metodelor și a instrumentelor intervenționismului**, pentru ca în final să conchidem asupra **tipurilor de intervenționism**.

Pentru o încadrare inclusivă a diversităților observate, am ajuns la concluzia că în prezent se manifestă **intervenții de securitate de tip hibrid**. Prin aplicarea modelului de analiză simplificăm și abstractizăm pentru a ajunge la trenduri și modele de comportament.

În același timp, analiza ne-a dezvăluit aspecte ce țin de profilul intervenționist al fiecărui actor, de caracteristici specifice actorului, dar și a fiecărei intervenții în parte, de

existența unui anumit context și a unor criterii pentru ca intervenția să fie posibilă, precum și de influența sau determinismul pe care structura sistemului internațional, a ordinii mondiale le impun.

Analiza Motivațiilor și a Obiectivelor intervenționismului

Urmărind cele 16 matrici de analiză putem observa că **motivațiile intervențiilor** internaționale sunt strâns legate de **tipul actorului** care susține acțiunea intervenționistă.

Astfel că avem în cazul organizațiilor internaționale motivații generale, cuprinse în actele constitutive care descriu misiunile acestora, pe când în cazul actorilor statali motivațiile se încadrează în strategiile de securitate națională și în principiile de politică externă națională. De asemenea, am observat că practica le-a dezvoltat motivațiile, astfel încât acestea să se încadreze în noua realitate, în noul mediu de securitate dinamic, evoluție de altfel, firească. Ceea ce urmărește cercetarea este tocmai modul cum actorii leagă cadrul normativ existent de noile forme de intervenționism pentru a le legitima în cadrul comunității internaționale, sau, dimpotrivă, tocmai pentru a contesta structura sistemului internațional.

În cazul organizațiilor internaționale avem ONU: protejarea păcii mondiale, asigurarea securității internaționale, de orice amenințare, inclusiv de fenomene precum terorism, și protejarea civililor, incluzând astfel și intervențiile unui terț în caz de război civil.

Când discutăm despre NATO exemplificăm: articolul 5 din Tratatul Nord Atlantic, apărarea unui aliat în urma unui atac, atac declanșat de un actor non-statal; eradicarea nucleului terorismului internațional ca amenințare gravă asupra securității internaționale, dar și apărarea civililor de propriul guvern (R2P).

Uniunea Europeană are motivații de ordin umanitar, axate pe valorile sale precum apărarea drepturilor omului, răspuns preventiv pentru protejarea cetățenilor de propriul regim politic, supravegherea punerii în practică a acordurilor de pace și desfășurarea de alegeri democratice, dar și motivații de ordin pragmatic, securitare cum ar fi interese comerciale, combaterea terorismului, controlul frontierelor protejarea rutelor comerciale.

La actorii statali motivațiile devin mult mai specifice și sunt explicate de un complex de factori. În cazul Statelor Unite ale Americii avem: auto-apărare, eradicarea amenințării teroriste, motivații umanitare, protejarea drepturilor omului, protejarea civililor de propriul guvern, eradicarea amenințării dezvoltării unui program nuclear, protejarea principiilor și valorilor democratice, export de democrație, lupta împotriva terorismului și a amenințării ISIL.

Dintre motivațiile SUA de a interveni, de cele mai multe ori, apare lupta împotriva terorismului, o caracteristică specifică a intervenționismului american după 9/11. De observat

este tandemul securitar –umanitar, astfel că în cazurile unde avem un interes pregnant de securitate apare și dublează cu o motivație de ordin umanitar. În final războiul are și această componentă de a câștiga opinia publică de partea celui care intervine și în cazul intervențiilor internaționale caracterul moral este cel care aduce emoția.

Dacă ar fi să le încadrăm pe categorii, în ordinea folosirii lor, motivațiile Statelor Unite pentru a interveni sunt: lupta împotriva terorismului, drepturile omului – protejarea civililor, protejarea valorilor democratice.

În cazul Federației Ruse motivațiile identificate sunt: strategice privind baze militare proprii în zone portuare, blocarea extinderii NATO și UE în regiuni precum zona extinsă a Mării Negre sau Balcanii de Vest, securizare rute energetice, protejarea statutului în regiune, creșterea influenței în regiuni precum Orientul Mijlociu și Africa, apărarea sau promovarea unor interese economice, comerciale în aceste zone, control politic în zona Balcanilor de Vest, controlul rutelor comerciale și interese economice legate de bogățiile subsolului, toate contribuind la intenția de a se manifesta ca jucător la nivel mondial.

Particularitățile motivațiilor Federației Ruse de a interveni țin de regiunea unde intervine, de afirmare geopolitică și de interese economice. Diferențele sunt subliniate de regiunea în care operează, cât și de direcțiile principale ale politicii externe rusești de-al lungul timpului.

Motivațiile și obiectivele, care în mare parte se suprapun, sunt declarate fie înainte de a se începe intervenția, fie în timpul acesteia, având în vedere că ne putem confrunta cu intervenții prelungite și motivațiile se modifică în funcție de etapă, sau pur și simplu momentul dezvoltării motivației face parte din strategia războiului.

Pe de altă parte putem constata și o diferențiere între motivații și obiective, în sensul în care considerăm motivația ca declanșatorul intenției de a interveni prezentată comunității internaționale, iar obiectivele fiind interesele naționale urmărite prin intervenția internațională. Această situație poate fi întâlnită în cazul actorilor statali, fie ca pioni principali ai acțiunii intervenționiste/operației militare, fie ca parte a unei organizații sau a unei coaliții de voință.

În spatele motivației mereu se va regăsi interesul național în cazul actorilor statali, iar în cazul organizațiilor internaționale avem generic misiunea pentru care au fost înființate și o combinație de interese naționale negociate.

Cercetarea ne arată și impactul produs de către obiectivele naționale diferite sau/și divergente, acolo unde intervenția este susținută de mai mulți actori, asupra evoluției și profilului intervenției internaționale – vezi cazul Afganistan, atât din perspectiva ISAF, cât și din cea OEF.

Un alt aspect ce merită subliniat este faptul că motivațiile ne arată potențialele cauze declanșatoare a intervențiilor internaționale și prin analiza lor le putem anticipa, dar mai mult, putem construi soluții de menținere a păcii și de a minimiza situațiile de conflict.

Analiza Justificării și a Legitimității intervențiilor

Justificarea și legitimitatea implică atât legalitatea intervenției cât și necesitatea ei. Practic o intervenție internațională este justificată de necesitatea ei, fie reieșită din apărarea valorilor fundamentale, cât și din apărarea intereselor naționale.

Legitimitatea surprinde dezbateri complicate, include interpretări ale normelor de drept internațional, aduce concepte noi care așteaptă validarea prin practică, cuprinde precedente ce prin acceptarea lor la nivel mondial devin cutume. Cu cât comunitatea internațională se implică sau acceptă unul dintre aceste cazuri, cu atât domeniul intervențiilor internaționale se îmbogățește cu **noi forme de legitimare**.

În cazul organizațiilor internaționale există contestări ale intervențiilor, cu ar fi cazul Kosovo, fiind vorba de implicarea NATO, și care a creat un precedent și un reproș utilizate ulterior de către Federația Rusă în justificarea intervențiilor sale.

Validitatea intervențiilor autorizate de către ONU rezidă tocmai în legitimitatea și universalitatea organizației internaționale. Sistemul decizional din cadrul Consiliului de Securitate face ca actorii statali cu cea mai mare influență în sistemul internațional să ajungă la un compromis în cazul intervențiilor internaționale, cu toate că și aici există o dezbatere cu privire la extinderea componentei Consiliului de Securitate astfel ca acesta să reprezinte mai bine comunitatea internațională. Justificarea intervențiilor sub ONU rezidă în apărarea drepturilor omului, a protejării civililor, a apărării păcii mondiale și a asigurării securității internaționale, toate acestea fiind principiile de bază ale organizației și a fiecărui membru.

NATO după atentatele teroriste din 2001 s-a aflat în fața reinventării și a consolidării rolului său la nivel global. Activarea articolului 5 legitimează acțiunile din Afganistan și misiunea desfășurată ulterior prin rezoluțiile ONU. În cazul Libiei, legitimitatea îi este conferită de către autorizarea și mandatarea de către ONU a operației Unified Protector. Justificarea implicării în astfel de intervenții rezidă în obiectivele organizației, în rolul său și în interesul de a rămâne un garant relevant de securitate pentru membrii săi.

Uniunea Europeană desfășoară intervenții internaționale într-un cadru foarte bine reglementat, cu politici dedicate, astfel că legitimitatea nu este de fiecare dată pusă sub lupă.

Justificarea lor decurge din ambițiile Uniunii Europene de a se afirma ca actor global, dar urmărește și acoperirea unor tipuri de misiuni care au rol complementar eforturilor NATO

sau ONU din anumite regiuni. Totodată, intervențiile vin și cu scopul de a diminua amenințările la adresa securității europene, în special din regiunile învecinate. Cert este că UE nu conduce misiune de luptă și atunci nu intră sub incidența dezbaterilor cu privire la legitimitatea utilizării forței.

Complexitatea apare în cazul actorilor statali, a căror mobilitate în a-și seta strategiile de securitate națională este mai mare, astfel că își pot ajusta mai ușor cadrul formal necesar în justificarea urmăririi intereselor naționale prin intermediul intervențiilor internaționale.

În cazul Statelor Unite ale Americii avem pe o parte rolul de lider mondial și pe de altă parte, interesul național.

Cazul Irakului ne arată multe aspecte cu privire la modul de raportare asupra legitimității. Cu toate că s-au depus eforturi pentru a se obține o autorizare din partea Consiliului de Securitate, în cele din urmă SUA s-au angajat să intervină în Irak suportând cea mai mare parte a costurilor, atrăgând de partea lor o coaliție de voință care a avut preponderent rol de susținător și nu de contribuitor consistent în acțiunea militară.

Prin faptul că SUA se aflau la cârmele sistemului global, au avut capacitatea de a avansa intervenția, ieșind din **limitele conformității impuse de legitimitate, demonstrând că nu este o constrângere structurală**. Au existat critici, dar în final intervenția a fost acceptată deoarece SUA au reușit să impună o argumentare: coaliția de voință, legitimitatea emanată la nivel intern prin aprobarea Congresului american, eliberarea Irakului de un dictator și protejarea populației și aplicarea principiilor războiului preventiv unilateral. Au aplicat o **strategie legitimatoare**, cu elemente noi, diferite de cele deja validate de comunitatea internațională.

Justificarea se încadrează în interesele economice și accesul la resursele energetice din regiune, iar în a doua intervenție din Irak, continuarea controlului accesului la resurse și lupta împotriva terorismului și a grupării teroriste ISIL.

Tot SUA aduc un alt model nou, de **intervenție indirectă** prin sprijin logistic acordat în cazurile Siria și Yemen, **justificarea și legitimitatea fiind de tip umanitar și de apărare a securității internaționale**, în primul caz majoritatea actorilor internaționali fiind de acord cu intervenția.

Intervențiile din Irak 2014 și Libia 2011 adaugă noutate în spectrul evoluției legitimității și avem intervenția internațională **ca urmare a unei invitații din partea guvernului** statelor respective.

Intervenția din Haiti este un model interesant pentru că SUA își justifică intervenția **prin apărarea valorilor democratice și legitimizează acțiunea ca fiind umanitară**.

Argumentează că **doar regimul democratic poate asigura existența unui guvern favorabil populației haitiene.**

Intervenția din Afganistan rămâne ca un reper pentru această cercetare, fiind una dintre intervențiile cu un nivel ridicat de complexitate și cea care deschide perioada studiată, după atentatele teroriste din 11 septembrie 2001.

Aici legitimitatea a decurs limpede din dreptul la autoapărare recunoscut de Carta ONU și ulterior, evoluțiile sunt justificate de lupta împotriva terorismului, o luptă împotriva unui fenomen, ceea ce face ca modul cum vor decurge astfel de intervenții să fie reglementate în mare parte de practică. Un rol important l-a avut și Organizația Națiunilor Unite care printr-o rezoluție reușește să impună o nouă abordare cu privire la comportamentul comunității internaționale în fața acestui nou fenomen.

Federația Rusă pornește justificarea **din ambiția de a se afirma ca putere globală și intervine militar în regiune, dar și pentru a menține un control asupra fostelor republici sovietice, și prin alte mijloace – economice, ideologice – în alte zone mai îndepărtate.**

Ca legitimitate folosește precedente, folosește narativul etnicilor ruși care cer alipirea cu Rusia – dovedit prin organizarea de referendumuri, folosește un sistem ideologic, folosește faptul că intervențiile în vecinătatea apropiată este un act natural, mai ales pentru că sunt considerate ca și acțiuni de a-și apăra frontierele și securitatea în fața avansului NATO și a UE în sfera intereselor privilegiate. Un aport important îl au și interesele strategice, teritoriale, de a controla sau de a deține puncte ce îi asigură acces la rute comerciale.

Analiza conceptelor, metodelor și a instrumentelor intervenționismului

Conceptele, metodele și instrumentele folosite sunt acele nuanțe care arată evoluția formelor de intervenționism în detaliu. Ele apar și se dezvoltă gradual și sunt puternic determinate de relațiile de putere, de capacitatea și poziția actorilor în cadrul sistemului internațional și de contextul geopolitic.

În cazul organizațiilor internaționale, similar cu situația motivațiilor, instrumentele folosite se încadrează în limitele documentelor constitutive sau operaționale, în schimb în cazul actorilor statali maleabilitatea cu care introduc noi tipuri de instrumente este mai mare, crescând abilitatea de a-și urmări interesele mult mai eficient.

În acest sens dacă în cazul organizațiilor internaționale avem clasicele misiuni de stabilizare, de impunere a păcii, de menținere a păcii, de prevenire a conflictului, de reconstrucție post-conflict, în cazul actorilor statali apar lupta contra terorism, lupta contra insurgență, intervenție sub coaliție de voință, intervenție militară directă, intervenție militară

indirectă, schimbare de regim, război preventiv, apărarea democrației, invitație de a interveni din partea unui guvern, referendum, război informațional, conflict înghețat, anexare regiune, autoproclamare independență.

Multitudinea instrumentelor ne confirmă complexitatea fenomenului intervenționist și evoluția formelor sale într-un timp istoric relativ scurt.

Conceptele sunt cele care vin să confirme și să întărescă metodele și instrumentele folosite, cum ar fi în cazul Rusiei, care folosește ca instrumente referendumul, regiuni separatiste și autoproclamarea independenței sau chiar mai mult anexarea unei regiuni a unui alt stat suveran, vine și dezvoltă justificând prin protejarea vorbitorilor ruși de un guvern auspritor și aprofundează cu sistemul ideologic creat : Lumea Rusă, Noua Rusie și națiune divizată.

Tipuri de intervenționism – *intervenții de securitate de tip hibrid*

Profilul intervenționist este determinat și de locul și rolul ocupat de actorul studiat în sistemul internațional. Avem cazurile unui lider, hegemon al sistemului, a unei puteri cu o politică revizionistă, dar cu capacitate de putere regională și organizații internaționale cu diferite misiuni și istoric. Locul și rolul actorilor adaugă specificități și limite de mișcare, alături de cadrul general de reguli a sistemului, inclusiv definește limitele capacității actorului de a introduce noi reguli în sistem cu privire la posibilitatea, justificarea și legitimitatea unei intervenții internaționale.

Analiza ne relevă o mare diversitate de situații, chiar și în cazul unui singur actor, contribuind și faptul că perioada studiată este îndelungată, fapt ce a contribuit la identificarea unui număr mare de cazuri. Utilitatea lucrării este dată de gruparea acestor cazuri în urma esențializării caracteristicilor și tipurilor de intervenționism.

În același timp observăm o îmbinare a indicatorilor vechi, la categoria de motivații, cu indicatori noi, dar care vin în completarea a ceea ce exista deja – de exemplu drepturile omului evoluează la protecția civililor și securitatea umană.

În cazul justificării și a legitimității intervențiilor internaționale se constată introducerea de norme noi, încă contestate de unii actori, deci nu sunt complet acceptate de întreaga comunitate internațională, dar care reprezintă evoluții ale normelor de drept internațional. Trebuie subliniat și puterea precedentului în afacerile internaționale și traiectoria unui precedent în consolidarea sa ca normă. Cert este că, introducerea de noi norme, cum ar fi responsabilitatea de a proteja, sau folosirea precedentelor, sunt strâns legate de rolul și locul actorului care promovează sau făptuiește acea intervenție. Cercetarea arată că, liderul și

implicit gestionarul sistemului internațional este cel care are capacitatea de a declanșa aceste două situații într-un mod facil.

Un alt aspect desprins din prezenta cercetare este regiunea în care actorul intervenționist acționează. Acest aspect devine relevant din două motive – primul ar fi costurile scăzute a unei intervenții apropiate geografic, care nu necesită detașări de trupe și a logisticii de război, iar al doilea se referă la zona de influență, care prin control îi asigură un statut în arena internațională și acces la resurse.

O varietate foarte mare este găsită la categoria instrumentelor – concepte, metode – cu cât amenințările la adresa securității se multiplică și devin din ce în ce mai provocatoare, cu atât și răspunsurile, soluțiile de apărare și modalitățile de acțiune devin mai numeroase și inovative. Fuga după asigurarea securității se răspândește în toate domeniile societății și a interacțiunii dintre state, astfel că reglementarea generală a sistemului internațional este adeseori depășită de realitate.

În urma aplicării matricilor de analiză avem următoarele tipuri de intervenționism:

Intervenționism militar (ca răspuns la atacul unui agresor, autoapărare, intervenție indirectă, hibrid) – în 9 din cele 16 cazuri

Intervenționism umanitar (de tip R2P) – în 3 din cele 16 cazuri

Intervenționism de tip soft (normativ, economic) – în 4 din cele 16 cazuri

Intervenționismul umanitar este specific motivației de apărare a drepturilor omului, extins în perioada de după Războiul Rece la protejarea civililor inclusiv de propriul guvern (responsabilitatea de a proteja) și apare de regulă în cazul operațiilor conduse de organizațiile internaționale. A fost notat acolo unde nu apare motivația de ordin securitar atât de proeminent. În schimb, intervenționismul militar, cel care explică majoritatea intervențiilor analizate, este acela care are ca motivație principală apărarea împotriva unor amenințări eminente, asigurarea securității internaționale sau apărarea unor interese strategice regionale sau în zone de interes vital. Acesta apare de regulă în cazul actorilor statali cu capacitate de a declanșa intervenții internaționale, cum observăm în lucrare cazurile SUA și Rusia.

Totuși, intervenționismul militar diferă de la caz la caz, existând diferențe și în cadrul analizei aceluiași actor. Caracteristicile specifice arată o evoluție și o diversitate în modul de abordare a unei intervenții, în funcție de regiunea unde se intervine, de interesele economice și strategice la acel moment, de instrumentele folosite și în special de modul în care se justifică legitimitatea intervenției. Mecanismul de legitimare al intervenției este tema cea mai dezbătută la nivel mondial în cazul unui război.

Intervenționismul de tip soft cuprinde acele intervenții duse cu instrumente non-militare și fără a avea ca misiune operații de luptă. Se regăsește în cazul Uniunii Europene care a devenit un etalon pentru acest model de intervenționism, fiind considerată cea mai mare putere normativă, dar și în cazul actorilor statali ce urmăresc să influențeze politica unor state pentru a avea beneficii economice și politice.

Intervenții de securitate

Analiza intervențiilor (militare) internaționale prin prismă paradigmei securității emise de Școala de la Copenhaga ajută la deschiderea unor noi drumuri către studii critice și evaluări ale intervențiilor contemporane dincolo de cele existente.

În cazul intervențiilor internaționale contemporane, prin omiterea noțiunii de “securitate”, evaluările de impact asupra intervențiilor nu vor reuși să ia în considerare criteriile care ghidează respectiva intervenție. De exemplu, evaluarea unei intervenții internaționale din contextul reconstrucției post conflict este eronată dacă omite faptul că scopul unei intervenții în zilele noastre este acela de a garanta securitatea (națională) a celor care intervin. Prin urmare, înțelegând semnificația termenului securitate înseamnă înțelegerea unui aspect empiric integrator a acestor intervenții, modul în care sunt încadrate și utilizarea unui limbaj comun în analizarea lor.

Totodată, confirmarea intervențiilor internaționale ca și intervenții de securitate înseamnă a lua în serios caracterul lor profund politic, care se alătură noțiunii de securitate.

Prin invocarea “securității” se revendică și o condiție de urgență și implicit “*dreptul de a utiliza orice mijloace necesare pentru a bloca o amenințare emergentă*”⁵⁸. Astfel că noțiunea de “securitate” și invocarea ei devine un instrument puternic justificativ.

Reconceptualizarea intervențiilor militare internaționale ca și “intervenții de securitate” permit analiștilor și cercetătorilor să ia în considerare realitatea complexă a acestor intervenții și relevanța recentă a termenului de securitate.

Modele hibride de intervenție

Am pornit de la expunerea intervențiilor militare ca forme tradiționale de intervenție, am adăugat intervențiile umanitare ca formă acceptată și uzitată la nivel mondial, ulterior, prin expunerea studiilor de caz, într-o manieră cronologică, am subliniat o serie de modificări și evoluții, plecând de la motivații, justificări, modalități de a obține dar și de a explica legitimitatea, până la concepte, metode și instrumente de intervenție. Toate aceste evoluții a

⁵⁸ Barry Buzan, Ole Waever, and Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis* (London: Lynne Rienner Publishers Inc., 1997), 21.

fenomenului intervenționist conferă caracteristica de hibrid, cu specificația că aici termenul de hibrid subliniază complexitatea instrumentelor folosite, în special cele non-militare.

Accepțiunea față de noțiunea hibrid în cadrul acestei cercetări este reliefată și de existența acestor modalități noi de a declanșa și a desfășura intervenții internaționale.

De la militar – umanitar propun intervențiile de securitate ca o încadrare comprehensivă și complexă a intervențiilor internaționale contemporane.

Sintagma de **intervenții de securitate de tip hibrid** cuprinde astfel atât încadrarea teoretică, cât și modul cum intervențiile se întâmplă în actualul sistem internațional.

Inovația țâșnește din întrepătrunderi de discipline, idei, tipologii, modele, sisteme și enumerarea poate continua. Iar inovația aduce progres, aduce nou în lumea în care trăim. Intervențiile de securitate de tip hibrid pot fi un model și o denumire care explică evoluția complexității comportamentului actorilor într-un sistem internațional în perpetuă schimbare.

În final, prin construirea de noi mecanisme de legitimare și justificare, prin validarea unor motivații, prin identificarea de instrumente noi, se urmărește creșterea gradului de acceptabilitate în cazul unor intervenții internaționale în cadrul comunității internaționale. Bineînțeles, critici vor exista întotdeauna, și foarte bine argumentate, dar de fiecare dată învingătorii scriu istoria, iar cei care dețin puterea fac regulile prezentului și viitorului.